

Організація дистанційного навчання з Історії світової музики
для студентів 3 курсу фортепіанного факультету НМАУ.
Викладач – д/м, проф. кафедри історії світової музики **Соломонова О. Б.**

ЗАЛІКОВІ ВИМОГИ (1 СЕМЕСТР)

Дисципліна «Історія світової музики»

Розділ «Історія російської музики»

Підрозділ «Історія російської музики від найдавніших часів до середини XIX ст.» (1 семестр)

Напрямок підготовки: 02 «Культура і мистецтво»

Спеціальність: 6.020204 «Музичне мистецтво»

Спеціалізація: «Виконавство»

Факультет: **Фортепіанний**

Освітньо-кваліфікаційний рівень «Бакалавр»

Спеціалізація: «Фортепіано», «Струнні інструменти», «Духові інструменти», «Народні інструменти», «Хорове диригування», «Симфонічне диригування», «Композиція».

Факультети: фортепіанний, оркестровий, народних інструментів, хорового диригування, симфонічного диригування, композиторський.

Освітньо-кваліфікаційний рівень «Бакалавр»

Укладач навчальної програми –

доктор мистецтвознавства, професор Соломонова О.Б.

Вимоги розробила

доктор мистецтвознавства, професор Соломонова О.Б.

Залікові вимоги 1-го семестру

1. Визначити основні етапи розвитку російського музичного мистецтва та назвати фактори його періодизації.
2. Сформулювати головні жанрово-стильові параметри знаменного співу як репрезентативної моделі російського середньовіччя.
3. Визначити особливості скомороського мистецтва і жанру скоморошини (типологія, жанрово-інтонаційні ознаки).
4. Охарактеризувати специфіку мистецтва дзвонів у Давній Русі, назвати основні типи дзвоновості.
5. Визначити передумови і своєрідність нових жанрово-стильових процесів у музичній культурі ХУІ століття (секуляризація, культурний вплив України, поява в церковній музичній культурі нових форм світського професіоналізму).
6. Виявити нові тенденції розвитку російської музичної культури ХVІІІ ст. (початок музичного театру, мистецтво кріпосних музикантів, жанр "російської пісні", перші російські опери, новий тип духовного хорового концерту).
7. Охарактеризувати особливості російської музичної культури 1900-х років у контексті художніх тенденцій епохи.

8. Довести роль М.І. Глінки як засновника російської музичної класики (жанри, типи симфонізму, тематика, класико-романтичні тенденції).
9. Аргументувати синтетичну природу композиторського таланту М. Глінки на стилістичному, жанрово-інтонаційному і композиційному рівнях (класико-романтичні тенденції, синтез російського, народно-пісенного, і західноєвропейського, синтетичний характер формоутворення, т.ін.).
10. Проаналізувати особливості музичного театру М.Глінки в контексті художніх тенденцій часу.
11. Обґрунтувати значення оперної творчості М. Глінки як імпульсу для розвитку російського музичного театру ХІХ ст.
12. Проаналізувати новації та особливості інтонаційного рішення конфлікту в опері «Життя за царя» М. Глінки.
13. Виявити принципи епічної драматургії в опері «Руслан і Людмила» М. Глінки.
14. Розкрити специфіку оркестрового мислення М. Глінки (тип оркестру, темброву драматургія, особливості образно-емоційного трактування інструментів, відношення до «чистих» тембрів).
15. Визначити специфіку жанрового симфонізму на основі аналізу «Іспанських увертюр» і «Камаринської» М. Глінки.
16. Проаналізувати особливості ліричного симфонізму на прикладі «Вальсу-фантазії» М. Глінки.
- Виявити специфіку драматичного симфонізму на матеріалі музики до драми «Князь Холмський» М. Глінки.
17. Визначити прогностичну роль О. Даргомижського в історії російської музичної культури (на прикладі опери «Русалка»).
18. Довести інноваційну сутність камерно-вокальної творчості О. Даргомижського, визначити її нові жанрові типи.
19. Виявити специфіку естетичної платформи і творчих принципів «Могучої кучки».
20. Визначити культуртрегерську специфіку М. Балакірева і його роль у творчому формуванні композиторів-кучкістів.
21. Проаналізувати закономірності епічної драматургії на прикладі опери «Князь Ігор» і Другої симфонії О. Бородіна: компаративний аспект.

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

Підручники, навчальні посібники, хрестоматії

1. Владышевская Т. Ф., Левашова О. Е., Кандинский А. И. История русской музыки / Т. Ф. Владышевская, О. Е. Левашова, А. И. Кандинский. – Вып. 1. – М. : Музыка, 2013. – 570 с.
2. История русской музыки / [под ред. А. Кандинского] : В 2 т. – Т. 1. – М. : Музыка, 1973. – 384 с.
3. История русской музыки / [ред.: Ю. Келдыш, О. Левашева, А. Кандинский и др.] : в 10 т. – Т. 1–6. – М., 1983–1997.

4. История русской музыки в нотных образцах / [сост. и ред. С. Гинзбург] : в 3 т. – М., 1968-1970.
5. Келдыш Ю. Очерки и исследования по истории русской музыки / Ю. Келдыш. – М. : Сов. Композитор, 1978. – 512 с.
6. Орлова Е. Лекции по истории русской музыки / Е. Орлова. - М.: Музыка, 1977. – 368 с.
7. Соломонова О. Б. Нариси з історії російської музики / О. Б. Соломонова. – К. : Задруга, 2011. – 108 с.
8. Финдейзен Н.Ф. Очерки по истории музыки в России с древнейших времен до конца XVIII века / Н. Ф. Финдейзен. – В 2-х томах. – Т. I: М., Л. : Госмузиздат, 1928. – 364 с.; Т. II: М., Л. : Госмузиздат, 1928-1929. - 376 с.

Дослідження

1. Абрамовский Г. Русская опера первой трети XIX века / Г. Абрамовский. – М. : Музыка, 1971. – 78 с.
2. Асафьев Б. Русская музыка. XIX и начало XX века / Б. Асафьев. – Л. : Госмузиздат, 1979. – 312 с.
3. Васина-Гроссман В. А. Русский классический романс XIX века / В. А. Васина-Гроссман. – М. : АН СССР, 1956. – 350 с.
4. Гозенпуд А. Музыкальный театр в России. От истоков до Глинки / А. Гозенпуд. – Лен. : Музгиз, 1959. – 781 с.
5. Рыцарева М. Г. Русская музыка XVIII века / М. Г. Рыцарева. – М. : Музыка, 1987. – 128 с.
6. Левашева О. Е. Михаил Иванович Глинка / О. Е. Левашева. – В 2-х кн. – М. : Музыка, 1987-1988. – 737 с.
7. Пекелис М. С. Даргомьжский и его окружение / М. С. Пекелис. – В 3 т. – Т. 1. – М., 1966. – 494 с.; Т. 2. – М., 1973. – 415 с.; Т. 3. – М., 1983. – 317 с.
8. Сохор А. Александр Порфирьевич Бородин: жизнь, деятельность, музыкальное творчество / А. Сохор. – М.-Л. : Музыка, 1965. – 826 с.
9. Тышко С. Динамические компоненты национального стиля в опере М. И. Глинки «Руслан и Людмила» / С. Тышко // Київське музикознавство. – Вип. 16. – К., 2004. – С. 118-135.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Асеев Б. Н. Русский драматический театр от истоков до XVIII века / Б. Н. Асеев - Изд. 2-е, перераб. и доп. – М. : Искусство, 1977. – 575 с.
2. Берков П.Н. Русская комедия и комическая опера XVIII века / П.Н. Берков. - М. – Л. : Искусство, 1950. – 736 с.
3. Вертков К. Русская роговая музыка / К. Вертков. – М. – Л. : , 1948. – 84 с.
4. Гейлиг М. Ф. О строении опер Глинки / М. Ф. Гейлиг // Вопросы музыкознания. –Т. 3. – М. : Музыка, 1960. – С. 458-473.
5. Герасимова-Персидская Н. А. Русская музыка XVII века: встреча двух эпох. Монография / Герасимова-Персидская Н. А. – М.: Музыка, 1994. – 126 с.

6. Гозенпуд А. Русский оперный театр XIX века / А. Гозенпуд. – Л. : Музыка, 1971 (гл. V).
7. Ильин М., Сегал Е. Александр Порфирьевич Бородин / М. Ильин, Е. Сегал. – М. : Правда, 1989. – 480 с.
8. Кандинский А. Симфонические произведения М. А. Балакирева / А. Кандинский. – М. : Музгиз, 1960. – 144 с.
9. Келдыш Ю. В. Очерки и исследования по истории русской музыки / Ю. В. Келдыш. – М. : Сов. композитор, 1978. – 258 с.
10. Ливанова Т. Русская музыкальная культура 18 века в ее связях с литературой, театром и бытом / Т. Ливанова. – В 2 т. – Т. 1: М. : Госмузиздат, 1952. – 534 с. – Т. 2: М. : Госмузиздат, 1953. – 549 с.
11. Майбурова К. В. М. Глінка / К. В. Майбурова. – К., 1991. – 159 с.
12. Майбурова Е. В. Глинка в критике его современников. / Е. В. Майбурова // Научно-методические записки Киевской консерватории. – К., 1957. – С. 134-160.
13. Майбурова Е. Основные черты эпического жанра в опере Глинки «Руслан и Людмила» / Е. Майбурова // Украинское музыкознание. – Вып. 2. - К., 1966.
14. Серов А.Н. Опера в России и русская опера / А. Н. Серов // Серов А. Н. Критические статьи. - Т. 4. - СПб., 1895.
15. Соломонова О. Б. Скоморошина в жанровой системе Древней Руси: к проблеме взаимодействия / О.Б. Соломонова // Festschrift кафедри історії музики етносів України та музичної критики НМАУ ім. П. І. Чайковського. – Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2014. – С. 88-129.
16. Тышко С. Проблема национального стиля в русской опере. Глинка, Римский-Корсаков, Мусоргский: Исследование / С. Тышко. - К. : КГК им. П.И. Чайковского, 1993. – 119 с.
17. Тышко С., Мамаев С. Странствия Глинки. Комментарий к «Запискам» / С. Тышко, С. Мамаев. – В 3 ч. – Ч. I : Украина. – К., 2000. – 214 с.
18. Тышко С., Мамаев С. Странствия Глинки. Комментарий к «Запискам» / С. Тышко, С. Мамаев. – В 3 ч. – Ч. II : Глинка в Германии, или Апология романтического сознания. – К., 2002. – 509 с.
19. Тышко С., Куколь Г. Странствия Глинки. Комментарий к «Запискам» / С. Тышко, Г. Куколь. – В 3 ч. – Ч. III : Путешествие на Пиренеи, или Испанские арабески. – К., 2011. – 542 с.
20. Фаминцын А. Скоморохи на Руси. – СПб.: Тип. Э. Арнгольда, 1889. – 191 с.
21. Фесечко Г. И. Е. Хандошкин / Г. Фесечко. – М., 1972. – 85 с.
22. Фролов С. Глинка без глянца: 200 лет со дня рождения Михаила Глинки / С. Фролов // [http:// www.belcanto.ru](http://www.belcanto.ru). – С. 1–6.
23. Цетлин М. Пятеро и другие / М. Цетлин. – М., 1999. – 408 с.
24. Штелин Я. Известия о музыке и балете в России / [под ред. М.В. Иванова-Борецкого] / Я. Штелин // Музыкальное наследство. - Вып. 1. - М., 1935.

МУЛЬТИМЕДІЙНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основні тенденції розвитку російської музичної культури докласичного періоду

Лекційний матеріал

Русская музыка X – XVII веков. Автор Е. Фоменкова. – Режим доступу :
<http://nenuda.ru/%D1%80%D1%83%D1%81%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%8F-%D0%BC%D1%83%D0%B7%D1%8B%D0%BA%D0%B0-x-xvii->

Музыкальное образование русского средневековья (11-17 вв.). Автор В. Корниевский. – Режим доступу : <http://pedportal.net/starshie-klassy/muzyka/muzykalnoe-obrazovanie-russkogo-srednevekovya-hi-ndash-hvii-vv-27543>

История русской культуры средневековья. Авторы Загорская И., Чапайкин И. – Режим доступу : <http://hi-edu.ru/e-books/xbook144/01/part-004.htm>

Энтелехия юродства в русской культуре Средневековья. – Режим доступу :
<http://allbest.ru/o-3c0a65635a3ad78b4d43a89521316d27.html>

Культура на переломе эпох. Барокко в русской культуре XVII века. – Режим доступу : http://otherreferats.allbest.ru/culture/00567779_0.html

Російська музична культура класичного періоду (19 ст.)

Русская музыкальная культура первой половины XIX века: Лекция. – Режим доступу : <http://uz.denemetr.com/docs/768/index-33494-9.html>

Русская музыкальная культура второй половины XIX века. "Могучая кучка": Лекция. – Режим доступу : <http://uz.denemetr.com/docs/768/index-33494-8.html>

Интернет сайт www.vorege.com «Могучая кучка» Русская музыка второй половины XIX века.

О. П. Бородин: Лекція. – Режим доступу : <http://uz.denemetr.com/docs/768/index-33494-2.html>

Підручники

История русской музыки / [ред. : Ю. Келдыш, О. Левашева, А. Кандинский и др.]: в 10 т. – Режим доступу :

[Istoria russkoy muzyki v 10 tomakh Tom 1.pdf](#)

[Istoria russkoy muzyki v 10 tomakh Tom 3.pdf](#)

29 МБ [Скачать](#)

[Istoria russkoy muzyki v 10 tomakh Tom 4.pdf](#)

29 МБ [Скачать](#)

[Istoria russkoy muzyki v 10 tomakh Tom 5.pdf](#)

38 МБ [Скачать](#)

[Istoria russkoy muzyki v 10 tomakh Tom 7.pdf](#)

31 МБ [Скачать](#)

[Istoria russkoy muzyki v 10 tomakh Tom 8.pdf](#)

31 МБ [Скачать](#)

Список музичних творів

Давньоруське мистецтво:

Різні типи знаменного розспіву, колокольного дзвону і скоморошини (танцювальна, билинно-частівкова, пародійна).

Жанрово-інтонаційні моделі давньоруської культури у творчості композиторів-класиків:

а) дзвоновість:

опери «Життя за царя» і «Руслан і Людмила» М. Глінки, «Князь Ігор» і «Маленька сюїта» О. Бородіна, «Борис Годунов», «Хованщині» і «Картинки з виставки» М. Мусоргського, «Китеж» М. Римського–Корсакова, «Парафраз на тему Таті-Таті» кучкістів,

б) церковно-пісенна традиція:

«1812 рік» і Шоста симфонія П. Чайковського, «Іоанн Дамаскін» С. Танєєва, Третя симфонія, «Дзвони», «Симфонічні танці», «Всенощна» С. Рахманінова, «Знаменний розспів» А. Шнітке, ін.

в) скомороське мистецтво:

Опери «Князь Ігор» О. Бородіна, «Садко» і «Снігуронька» М. Римського–Корсакова, «Чародійка» П. Чайковського, «Байка» І. Стравінського, ораторія «Скоморохи» В. Гавриліна, ін

Музика 17 століття:

Партесний спів, канти, псалми, хорові твори В. Титова («Концерт Полтавському торжеству»), С. Пекалицького, Н. Калашникова, М. Ділецького.

Музична культура 18 століття (оглядово):

Опери:

В. Пашкевич. «Нещастя від карети», «Скупий», «Санкт-петербурзький гостиний двір»

Є. Фомін. "Ямщики на підставі", "Американці", мелодрама "Орфей".

Інструментальна музика:

І. Хандошкін: скрипкові сонати, варіації на народні теми для скрипки соло.

Хорова музика:

хорові концерти Б. Березовського, Д. Бортнянського, А. Веделя (за вибором).

Камерно-вокальні твори доглінкінської доби:

«Російська пісня»: пісенні збірки Г. Теплова, Ф. Дубянського, О. Козловського.

О. Аляб'єв:

«Соловей», «Вечерний звон», «Іртиш», «Нищяя», «Два ворона», «Зимняя дорога», «Певец»

О. Гурильов:

«Матушка-голубушка», «Вьется ласточка сизокрылая», «Однозвучно гремит колокольчик», «Разлука» (рос.)

О. Варламов:

«Красный сарафан», «Жаворонок», «Горные вершины», «Ожидание» (рос.), «Коліскова пісня»

Музична культура 19 ст.

М. Глінка:

Опери «Життя за царя», «Руслан і Людмила»

Симфонічні твори: «Камаринська», «Вальс-фантазія», «Ніч у Мадриді», «Арагонська хота», «Князь Холмський»

Камерно-вокальні твори:

«Не пой, красавица, при мне», «Я помню чудное мгновенье», «В крови горит огонь желанья», «Ночной зефир» (на вірші Пушкіна), балада «Ночной смотр» (сл. В. Жуковського), «Не искушай меня без нужды» (сл. Є. Баратинського), «Сомнение» (сл. Н. Кукольника), цикл «Прощання з Петербургом».

О. Даргомижський:

Опери «Русалка», «Кам'яний гість» (оглядово)

Камерно-вокальні твори: «Мне грустно», «И скучно, и грустно» (сл. Лермонтова), «Мельник» (сл. Пушкіна), балада «Старий капрал», «Червяк» (за Беранже), «Титулярный советник» (сл. Вайнберга), «Шестнадцать лет» (сл. Дельвіга).

М. Балакірєв (оглядово):

Симфонічні твори: «Король Лір» (Музика до трагедії Шекспіра), «Увертюра на теми трьох російських пісень», симфонічна поема «Тамара»

О. Бородін:

Опера «Князь Ігор», Симфонія № 2 «Богатирська»

Камерно-вокальні твори: «Спящая княжна», «Песня тёмного леса», «Отравой полны мои песни» (слова Г. Гейне, переклад Л. Мея), «Для берегов отчизны дальней» (сл. Пушкіна), «Спесь» (сл. О. К. Толстого),